

به نام خدا

یاددهی - یادگیری

آموزش و فرآیندهای آن

نویسنده

توفیق گلی زاده

www.ketab.ir

انتشارات فراهنر

سرشناسه

گلی‌زاده، توفیق، ۱۳۳۱ -

عنوان و نام پدیدآور

: یاددهی - یادگیری: آموزش و فرآیندهای آن / نویسنده توفیق گلی‌زاده؛ ویراستار علی اصغر تقوی.

مشخصات نشر

: تهران: فراهنر، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری

: ۲۶۳ ص. ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

شابک

: 978-622-5783-03-4

وضعیت فهرست نویسی

: فیپا

موضوع

: آموزش و پرورش education یادگیری Learning

رده بندی کنگره

: ۱۷LB

رده بندی دیویی

: ۱/۳۷۰

شماره کتابشناسی ملی

: ۸۷۴۴۸۱۲

اطلاعات رکورد کتابشناسی

: فیپا

انتشارات فراهنر

یاددهی - یادگیری

آموزش و فرآیندهای آن

نویسنده: توفیق گلی‌زاده

ویراستار: علی اصغر تقوی

ناشر: انتشارات فراهنر

نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۷۸۳-۰۳-۴

قیمت: ۷۸,۰۰۰ تومان

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات فراهنر محفوظ است.

دفتر مرکزی: تهران، بلوار جنت آباد مرکزی، خیابان آقاخا، خیابان نسترن غربی، خیابان یاس، نبش بین بست بنفشه،

پلاک ۲، واحد ۵ تلفن: ۰۲۱-۶۶۷۶۳۳۹۸ * ۰۹۱۹۰۸۱۵۴۹۵

نقد و نظر

www.farahonar.net

نقد و نظر تان را در اینستاگرام [farahonar_pub](https://www.farahonar_pub) یا سایت www.farahonar.net کامنت کنید و ضمن عضویت در

باشگاه خوانندگان فراهنر، از هدایا، تخفیفات ویژه و ارسال رایگان کتاب بهره‌مند شوید.

فهرست مطالب

۵.....	سرسخن.....
۹.....	اهمیت آموزش.....
۱۴.....	اشکال آموزش و نهادها.....
۱۵.....	بنیان حقوقی.....
۲۰.....	موانع برخورداری از حقوق.....
۲۲.....	زمینه‌های تاریخی.....
۲۵.....	نقش خانواده در فرآیند آموزش.....
۳۰.....	خانواده در فرآیند تغییر شکل خود.....
۴۹.....	تحول مثبت.....
۵۴.....	جمع‌بندی.....
۵۶.....	مدرسه - نهاد آموزشی - علمی پایه در فرآیند آموزش.....
۶۱.....	مدرسه - نخستین گام‌های استقلال.....
۶۷.....	روان‌شناسی استقلال.....
۷۷.....	گفتگو به مثابه فرآیند آموزش و گامی برای توافق.....
۹۶.....	مدرسه و مراحل رشد به مثابه پحران.....
۱۰۷.....	مدرسه، من - هویت.....

- ۱۱۹..... هویت جمعی - اجتماعی، خودداوری
- ۱۲۸..... مدرسه - جامعه‌پذیری
- ۱۴۴..... آموزش، کارایی - بازدهی
- ۱۵۵..... آموزش - دوران و بازدهی
- ۱۶۷..... طرحی برای بازدهی
- ۱۷۳..... آموزش و اقتدار
- ۱۹۵..... اقتدار و آزادی به هیچ‌رو در تضاد نیستند
- ۲۰۲..... نهادهای آموزشی و اقتدار
- ۲۰۷..... دوگانگی یک مفهوم
- ۲۱۴..... انگیزه و رابطه‌ی عناصر آموزش معلّم و آموزنده در فرآیند آموزش
- ۲۲۲..... یادگیری (آموختن) دیدنی
- ۲۳۰..... ما به کلیات می‌اندیشیم، اما در جزئیات می‌زییم
- ۲۴۹..... خود آموزی - خودسازی
- ۲۵۵..... کودکان - خودآموزی - خودسازی
- ۲۶۱..... پی‌نوشت
- ۲۶۳..... درباره‌ی نویسنده

سرسخن

نگاهی به سویه‌هایی از فرآیند آموزش و برخی از مهم‌ترین عناصر تأثیرگذار بر آن هدف این نوشته است. پرداختن به این سویه‌های ارزشمند علمی که به‌ویژه پیوند ژرفی با دگرگونی‌های فکری و اجتماعی دارند، هیچ‌گاه ضرورت به‌روز شدن خود را از دست نمی‌دهد و نباید از بازگویی آنها رنجید یا خسته شد و از بازاندیشی در باره‌ی آنها بازماند، زیرا شرایط زندگی و پیامدهای آن را نمی‌توان در این فرآیندها نادیده گرفت. در این زمینه از جمله می‌توان به روش‌ها، ارائه‌ی نگرش‌های نو و میزان کاربردی آنها در پیوند با نیاز اقتصادی، فرهنگی، آموزشی، تربیتی، اجتماعی و روان‌شناسی رفتار فردی و اجتماعی اشاره کرد.

این نوشته می‌تواند مورد استفاده‌ی آموزگاران، مربیان و هم‌چنین خانواده‌ها باشد. هر یک از آنان می‌تواند با مطالعه‌ی این اثر، داده‌های به نسبت پایه‌ای را در پیوند با فرآیندهای آموزش به یاد بسپارد و از آنها در ارتباطی «میان‌کنشی» بهره بگیرد. به بیان دیگر، این داده‌ها نشان می‌دهند که چه مسائلی در فرآیند آموزش نقش به نسبت تعیین‌کننده‌تری دارند. این اثر نه برآن است که همه‌ی سویه‌های گسترده‌ی فرآیند آموزش را بررسی و تجزیه و تحلیل می‌کند و نه چنین هدفی را پیش رو دارد، بلکه تنها نگاهی به سویه‌هایی از این مقوله دارد، فرآیندی که به راستی پیوند سراسر است و بنیادینی با هستی هر جامعه‌ای دارد و به‌گونه‌ای گسترده و پیچیده است که از هزاران سال به این سو انسان‌ها را به خود مشغول کرده است و

سرباز ایستادن نیز ندارد. اگر چنین نبود، جامعه‌ی انسانی چگونه می‌توانست در مقیاسی جهانی به جایگاه علمی و اجتماعی کنونی خود برسد.

انسان‌ها کنش‌گران ایستایی نیستند و رفتار آنان، در مجموع خود، و از آن جمله، تابعی از شرایطی است که در آن می‌زیند. از سوی دیگر، شرایط نیز نایستاستند و دست‌خوش دگرگونی می‌شوند، از این رو تحولات پدید آمده ضرورت در پیش گرفتن راه‌کارهای متفاوتی را تحمیل می‌کنند. به همین سبب، الگوها و راه‌کارها نیز ناگزیر باید در تناسب با تغییرات پدید آمده باشند. به بیان دیگر، اگر شتاب دگرگونی‌ها انسان‌های جامعه‌ای را با فاصله‌ی بزرگی جا بگذارد، راه‌کارهای ارائه شده‌ی دیر هنگام و به ویژه ناموزون توان پاسخ‌گویی نخواهند داشت و با شتاب کهنه، سست و ناکارآمد می‌شوند. تکرار چنین روندی می‌تواند جاماندگی را درازمدت، مزمن و شاید همیشگی کند.

امروز در شرایطی زندگی می‌کنیم که جهان هرچه پرشتاب‌تر و گسترده‌تر به سوی درهم‌تنیدگی بیشتر پیش می‌رود. به ویژه با گسترش بی‌مان و لجام گسیخته‌ی جهان مجازی و ارتباطات، انسان‌ها در هر گوشه‌ای از جهان می‌توانند از حال و روز بخش گسترده‌ای از دیگر گوشه‌های آن باخبر شوند. حتی انسان‌های دور افتاده و محروم نیز تا اندازه‌ای امکان سرکشی به دیگر نقاط را دارند و به آسانی می‌توانند از مسائل و سطح زندگی فردی و اجتماعی مردمان دیگر آگاه شوند. از این رو، در پیچه‌ی نویی از کم و کیف ابعاد زندگی در برابر آنها گشوده می‌شود، به همین سبب، خواست زندگی بهتر از سوی آنان امر شگفتی نمی‌نماید. تا چندی پیش گمان می‌رفت که جهانی شدن تنها اقتصاد و داد و ستد را دربر خواهد گرفت. اما اکنون این دیدگاه را باید اصلاح کرد، زیرا دیگر عرصه‌های زندگی انسانی هم از تأثیر این روند برکنار نمانده است. دیده می‌شود که رقابت جهانی همه‌ی زمینه‌های

هستی بشری را دربر گرفته است. جوامع انسانی ثبات دیرپای تاریخی خوب و بد گذشته‌ی خود را بیش از پیش از دست می‌دهند و خواه ناخواه به درون چرخه‌ی پرشتاب گذار کشیده می‌شوند. در واقع، عمر تحولات دیرپا نیست و انسان‌ها، در مجموع، با دگرگونی‌هایی روبرو هستند که تصور آنها حتی تا چند سال پیش دشوار بود. این همه جهان را به بیداری اجباری دچار کرده است. یافته‌های علمی و تجربی در زمینه‌های گوناگون، از اقتصاد تا روان‌شناسی، تربیت و آموزش و مردم‌شناسی و تغییرات بافت اجتماعی و جمعیتی - سنی موضوعاتی هستند که در نشست‌های محلی و جهانی مورد بررسی و نقد قرار می‌گیرند. در کشورهای پیشرفته‌ی جهان کوشش می‌شود که فاصله‌ی زمانی اصلاحات در زمینه‌های یاد شده در تناسب با تغییراتی از این دست باشد. برخی از این کشورها هر ده سال را برای بازنگری الگوها، برنامه‌ها و کنش‌های خود مناسب‌تر می‌بینند.

تاریخ و تکامل زندگی انسانی به ما می‌آموزند که آموزش اصلی‌ترین و به بیانی مرکزی‌ترین و ضروری‌ترین بخش این فرآیند است که خود بر بنیان فراهم آمدن امکانات آن استوار است. طبیعی است که بدون آماده‌سازی زیربنای ضروری نظام آموزشی، که باید در تناسب با فراهم شدن امکان آن برای همگان باشد، نمی‌توان از تحول بنیادی در امر آموزش سخن گفت. واپسماندگی بسیاری از کشورهای جهان، از جمله در آسیا و به‌ویژه در قاره‌ی آفریقا، با پیشینه‌ی پانصد سال استعمار و ایستایی یا کندی رشد ضروری انسانی و گرفتار آمدن در چنگ فقر و مرزهای ساختگی و جنگ‌های بی‌پایان قومی و فرقه‌ای و رهبران سیاسی خودکامه و فاسد پیش و پس‌استعماری، خود نشانه‌ی آشکاری از جاماندگی تاریخی است. همین نمونه می‌تواند امکان به وجود آمدن و دیرپایی این پدیده را اثبات کند. بسیاری از کشورها و مردمان در این قاره‌ها به علل یاد شده از رشد طبیعی خود باز ماندند و

نتوانستند بستر مناسبی موازی با رشد موزونی را فراهم کنند. روند رشد موزون بحث بسیار پایه‌ای و ژرفی است که به آن پرداخته خواهد شد، اما به کوتاهی می‌توان یادآور شد که رشد ناموزون در عرصه‌ی آموزش و رشد انسانی پدیده‌های ناگوار و هستند که جای پای استواری در مناطق واپسمانده و به اصطلاح روبه رشد دارند. بسیاری از این کشورها از چنین رشدی رنج می‌برند و هنوز نتوانسته‌اند به درستی بر آن چیره شوند. در واقع می‌توان گفت، یکی از آشکارترین نشانه و مشخصه‌ی این کشورها، همان رشد ناموزون در بسیاری از زمینه‌های آموزشی، اقتصادی و اجتماعی است که چون بیماری مزمنی چاره‌ناپذیر می‌نماید.

رشد اجتماعی، اقتصادی و سیاسی هر کشوری ارتباط سراسری با رشد مراحل گوناگون آموزش در آن کشور دارد. از این رو، برای ارزیابی رشد یک کشور، نخست می‌توان به ارزیابی شرایط و چگونگی آموزش در آن پرداخت. به ویژه اهمیت پرداختن به چگونگی کیفی آموزش از آن روست که کمیت به تنهایی نمی‌تواند پژوهنده را از بررسی کیفی آن بازدارد. معیار ارزش‌گذاری در این زمینه، تنها بالا و پایین رفتن شماره‌ها نیست، موضوعی که در جای خود اهمیت دارد، اما در نهایت کارایی و نهادینه شدن کیفیت است که از اهمیت کارشناسانه و اثرگذار برخوردار است.

می‌کوشم برخی از مباحث مطرح شده را، تاجایی که به موضوع کتاب آسیبی نرساند، گسترده‌تر بررسی کنم تا بتوان آنها را در جهت اهداف کتاب بیشتر و فراگیرتر و اشکافی کرد و پیشینه‌ای از آنها به دست داد و روشنی بیشتری بر آنها تاباند.